

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016364569

Дата перевірки:
16.06.2024 08:44:41 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
16.06.2024 08:50:00 EEST

ID користувача:
100011301

Назва документа: ДП Рогуліна

Кількість сторінок: 59 Кількість слів: 10944 Кількість символів: 86473 Розмір файлу: 113.42 KB ID файлу: 1016170387

25.3% Схожість

Найбільша схожість: 2.98% з Інтернет-джерелом (<http://diplomba.ru/work/114779>)

23.6% Джерела з Інтернету 683 Сторінка 61

11.1% Джерела з Бібліотеки 90 Сторінка 67

2.27% Цитат

Цитати 14 Сторінка 68

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0.05% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0.05% Вилучення з Інтернету 9 Сторінка 69

Немає вилучених бібліотечних джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 3

Міністерство освіти і науки України

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА

Кафедра соціальної роботи та спеціальної освіти

Соціальна робота
(назва освітньої програми)

231 «Соціальна робота»
(шифр і назва спеціальності)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ,
ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Студент:
Рогуліна Наталія Борисівна

Науковий керівник:
Бацман О. С., к.п.н., доцент,
Рецензент:
Котломанітова Г. О., к.п.н., доцент

Допущена до захисту
Завідувач кафедри

Надія МЯКУШКО

(підпис)

«__» _____ 20__ року

Полтава – 2024

3

Реєстраційний № _____
_____ (дата) _____ (ППП)

Результати перевірки _____
_____ (до захисту) _____ (ППП) _____ (дата)
_____ (на доопрацювання)

Результати захисту: _____
_____ (оцінка)

Голова ЕК _____
_____ (підпис) _____ (ППП)

Члени ЕК _____
_____ (підпис) _____ (ППП)

_____ (підпис) _____ (ППП)

_____ (підпис) _____ (ППП)

_____ (підпис) _____ (ППП)

Відповідальний секретар ЕК _____
_____ (підпис) _____ (ППП)

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СІМ'Ї ЯК СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ

1.1. Сім'я: поняття, функції, види

1.2. Сім'ї, які опинилися в складних життєвих обставинах: поняття, характеристика, проблеми

Висновки до першого розділу

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

2.1. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах

2.2. Методи соціальної роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах

2.3. Технології соціальної роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах

Висновки до другого розділу

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ «ЕФЕКТИВНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

3.1. Програма дослідження

3.2. Аналіз результатів дослідження

Висновки до третього розділу

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні тривожним сигналом для українського суспільства є те, що значна частина сімей вимагає соціально-педагогічної допомоги через проблеми, що виникають як між членами сім'ї, так і між сім'єю та її зовнішнім оточенням.

Зростання кількості сімей в складних життєвих обставинах обумовлено збільшенням числа малозабезпечених сімей, міграцією, в тому числі за межі держави, погіршенням стану здоров'я населення, зміною традиційних ролей в сім'ї, особливо жінок, зростанням кількості розлучень, неповних сімей, насильства в сім'ї тощо. Сім'ю визнано найкращою умовою виживання, захисту і розвитку дітей, основним осередком суспільства, природним середовищем для людини, то саме від неї залежить, яким буде наше майбутнє.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що в обставинах, коли в суспільстві спостерігається тенденція збільшення сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах (з різними видами неблагополуччя), від фахівців соціальних служб вимагається володіння технологіями соціальної роботи з цією категорією клієнтів, вміння регулювати негативні процеси в родині специфічними методами і засобами впливу, адекватними індивідуальним особливостям випадків, з якими доводиться працювати.

Вивченню теоретико-методичних питань соціальної роботи із сім'ями різних типів присвячено роботи таких науковців, як О.В. Безпалько, З. Г. Зайцева, І.Д. Зверева, Т.С. Зубкова, А.Й. Капська, Н.П. Краснова, В.В. Ремезова, Т.В. Семигіна, І. С. Сьомкіна, І. М. Трубавіна, С.В. Толстоухова та ін. Серед наукових робіт, які вивчають різні аспекти роботи з дітьми і сім'ями групи ризику, особливий інтерес для нас мають наукові розробки С. М. Вакуленко, О.М. Мороз, В.В. Ремезової, І. С. Сьомкіної, С.В.Толстоухової, К.С. Шендеровського.

Об'єкт дослідження – сім'я як соціальний інститут.

Предмет дослідження – особливості соціальної роботи з сім'ями, які опинились в складних життєвих обставинах.

Мета дослідження – проаналізувати особливості соціальної роботи та емпірично дослідити проблеми життєдіяльності сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах

Завдання магістерського дослідження:

Теоретичне значення роботи полягає в комплексному дослідженні проблем життєдіяльності сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Практичне значення роботи. Матеріали практичного дослідження даної роботи можуть бути використані в діяльності організацій, що займаються даною проблематикою.

Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети використано загальнонаукові *методи*: аналіз і синтез науково-теоретичних джерел з проблеми дослідження, порівняння й узагальнення наукової-теоретичних даних та *емпіричні*: експертне інтерв'ю.

Апробація результатів дослідження. Зміст та основні результати магістерського дослідження обговорювались автором на таких науково-практичних конференціях: 1) V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю м. Полтава, Полтавський інститут економіки і права, 5-бі грудня 2023 року і та 2) Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклики глобального світу: (м. Полтава, 15-16 травня 2024 р.).

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1**ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СІМ'Ї ЯК СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ****1.1. Сім'я: поняття, функції, види**

Сім'я є об'єктом дослідження багатьох наук – історії, економіки, юриспруденції, психології, педагогіки, демографії, етнографії, соціології тощо. Кожна з них вивчає специфічні сторони функціонування і розвитку сім'ї під власним кутом зору і відповідно до свого предмету і методу. Соціологія сім'ї ставить перед собою завдання інтеграції досягнень різних наукових галузей і **НОСИТЬ** міждисциплінарний характер. Специфіка сім'ї в соціології полягає в тому, що сім'я одночасно виступає у двох іпостасях вона є малою контактною **соціальною** групою, певною формою взаємодії людей, з одного боку, і особливим соціальним інститутом, який регулює відтворення людини за допомогою певної системи ролей і норм і організаційних форм, - з іншого.

Щодо історичних етапів розвитку сім'ї, є принаймні, дві найбільш загальні точки зору. Більшість фахівців вважають, що на ранніх етапах розвитку суспільства в умовах первіснообщинного ладу серед людей мали місце неупорядковані статеві стосунки. На зміну їм прийшов груповий шлюб, де однією сім'єю жили група чоловіків і група жінок. Пізніше сформувався парний шлюб, і відповідно, виникла парна сім'я.

Сім'я виникла ще в первісному суспільстві значно раніше класів, націй, держав. В усі часи сім'я була і залишається **найважливішим соціальним інститутом суспільства.** Зміни, які відбуваються в сім'ї, змінюють її роль у суспільстві, впливають на його стан і розвиток. Тому кожне суспільство зацікавлене у стійкій, духовно і морально здоровій сім'ї.

Сім'я перебуває в русі, змінюється не тільки під впливом соціально-

політичних умов, а й у силу внутрішніх процесів свого розвитку. Ось чому **ВОНА** є однією з важливих сфер і одним з головних об'єктів соціальної роботи.

Сім'я або родина – це соціальна група, яка складається з чоловіка та жінки, які зазвичай перебувають у шлюбі, їхніх дітей (власних або прийомних) та інших осіб, поєднаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів, і здійснює свою життєдіяльність на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу, взаємної відповідальності, виховання дітей [б. С.123 -126].

Наприклад, американський соціолог Н. Смелзер пише: «Сім'єю називається засноване на кровному рідстві, шлюбі чи всиновленні об'єднання людей, пов'язаних спільним побутом і взаємною відповідальністю за виховання дітей».

Н. Ляшенко звертає увагу на зв'язок сім'ї з потребами суспільства. Він розглядає сім'ю «як історично конкретну систему взаємовідносин між подружжям, як малу соціальну групу, члени якої пов'язані шлюбними кровно-родинними відносинами, спільним побутом, взаємною моральною відповідальністю, і соціальна необхідність якої зумовлена потребами суспільства в фізичному і духовному відтворенні населення».

Сім'я є соціальним інститутом, що створений суспільством для благоустрою, біологічного і соціального упорядкування життя людського роду. Вона призначена задовольняти потреби її членів і виконує наступні функції:

а) виховну, що полягає в задоволенні потреби в батьківстві або материнстві, у спілкуванні і вихованні потомства і майбутньої самореалізації в дітях;

б) господарську, що полягають у задоволенні матеріальних потреб і сприянні збереженню здоров'я і відновленню тілесних сил; в) емоційну, що виявляється в задоволенні потреб у симпатії, повазі, визнанні, емоційній

підтримці і захисті;

г) духовну, що полягає в задоволенні потреб духовного росту і збагачення;

д) соціального контролю, що полягає в забезпеченні виконання суспільних норм, особливо тими її членами, яким важко співвіднести з ними свою поведінку;

е) статеву, що виявляється в задоволенні сексуально-еротичних потреб. Особливості особистості членів родини, взаємин між ними або визначені умови життя можуть порушувати виконання родинною цих функцій і призводити до конфліктів, наприклад з питань виховання підростаючого покоління [7,].

Основні функції сім'ї:

- Репродуктивна (прагнення мати дітей);
- Виховна (задоволення потреб батьківств в контактах з дітьми, їх **ВИХОВАННЯ** самореалізація);
- Господарсько-побутова (одержання господарсько-побутових послуг одним членом сім'ї від інших);
- Економічна (одержання матеріальних засобів одними членами сім'ї від **ІНШИХ**).
- Первісного соціального контролю (формування і підтримка правових і моральних санкцій за негативну поведінку і порушення моральних норм взаємовідносин між членами сім'ї);
- Духовного спілкування (духовне взаємозбагачення членів сім'ї. **Зміцнення** дружніх основ шлюбного союзу);
- Соціально-статусна (задоволення потреб у соціальному просуванні);
- Дозвільна (задоволення потреб у проведенні сумісному дозвілля, взаємозбагачення дозвільних інтересів);

11

- Емоційна (одержання індивідами психічного емоційного захисту, емоційна підтримка сім'ї. Задоволення потреб у особистому щасті і любові);
- Сексуальна (задоволення сексуальних потреб) [21].

Доцільним буде визначати типи сімей залежно від функцій, яку виконує сім'я. І у той же час слід зазначити, що якусь конкретну сім'ю можна віднести до різних типів, залежно від того, під яким кутом зору вона розглядається. Отже, виходячи з основних функцій сім'ї, можна назвати такі типи сімей:

1. Залежно від виконання матеріально-економічної функції:

- за рівнем матеріальної забезпеченості - бідні, малозабезпечені, бідні, малозабезпечені, забезпечені, багаті;
- за професійною приналежністю, освітнім рівнем, віком, ставленням, до релігії таї за особливими умовами сімейного життя - сім'ї робітників, службовців, акторів, вчителів та ін.; студентські сім'ї; неповнолітніх;
- баптистів, мусульманів; моряків, космонавтів, висококваліфікованих спортсменів, геологів та ін.

2. Залежно від виконання житлово-побутової функції, за структурою сім'ї та особливостей проживання:

- за складом сім'ї (структурою): неповні, прості нуклеарні (батьки і діти), складні (батьки, діти, дідусі, бабусі - у різних варіантах);
- великі (батьківська пара, декілька дітей зі своїми сім'ями – три і більше подружніх пар).
- малі (без дітей або один член сім'ї).

Особливості сім'ї залежать також від її складу. Дослідники виділяють розширену сім'ю, яка включає різні покоління, нуклеарну (окрему, просту) сім'ю, яку утворюють подружжя з дітьми, і неповну, коли відсутній один з подружжя. Кожний з цих видів сім'ї має свої соціальні проблеми. У складній

12

сім'ї - це проблема взаємостосунків поколінь, відмови від дрібної опіки над молодими, допомоги старшим. У неповній сім'ї - це проблема виховання дітей. У простій (нуклеарній) - це проблема клімату, формування традицій, стилю сімейного життя.

Виділяють наступні ознаки сім'ї, властиві будь-якому соціальному інституту:

1. Установки і зразки поведінки – вони розглядаються стосовно до різних етапах стосунків чоловіка і жінки (залицання, вибір майбутнього шлюбного партнера, сексуальні відносини тощо). Так, момент залицання, присутній в християнській і більшості язичницьких культур, зведений до мінімуму в мусульманському співтоваристві, де шлюб укладається на основі змови батьків. Так само сексуальна поведінка до шлюбу і після нього може мати відчутні відмінності в сільській та міській місцевості, релігійної свідомості тощо.

2. Символічні культурні ознаки – обручки, шлюбний ритуал, шлюбний контракт і ін. Їх набір і форми прояву можуть істотно змінюватися під впливом історичної обстановки і конкретного соціального середовища. Так, раніше проводилися комсомольські та студентські, а за часів перебудови «безалкогольні» весілля. У недавньому минулому шлюбний контракт розглядався у нас як атрибут західної культури і нездорової комерціалізації відносин, сьогодні він набув поширення і в Україні.

3. Практичні культурні риси – наприклад, будинок, квартира, майно сім'ї. У різних народів вони різні і відображають рівень матеріального достатку людей. Так, для дворянської сім'ї XIX століття була характерна наявність родового гнізда, для середньої американської сім'ї XX століття – власного вдома, для пізньої радянської та типової української родини – садово-городньої ділянки.

4. Усний і письмовий кодекс поведінки – він включає найрізноманітніші

вимоги, якими повинні керуватися члени сім'ї. Це можуть бути зведення формальних вимог (наприклад, «Домострой») або неписані норми, що визначають рольову поведінку індивідів. Наявність навіть усного кодексу сприяє інституціоналізації, тобто нормативного закріплення, ролей, приписуваних до виконання. Показово, що діти-сироти, які не мають досвіду сімейного життя, важко уявляють те, яким чином повинні виконуватися конкретні ролі (чоловіка, дружини, батьків).

5. Ідеологія – вона відображає реальні цінності, на основі яких вибудовується інститут сім'ї в рамках конкретної культури. Так, індивідуалізм і взаємна сумісність, значимі для сучасної сім'ї в індустріальному суспільстві, неприйнятні в умовах традиціоналізму. Для останнього, навпаки, характерні релігійне, морально-психологічний і правове узаконення влади чоловіка. Зміни в ідеології сім'ї серйозним чином позначаються на реалізації властивих їй по її природі функцій [27].

Сім'я є першим і єдиним на певному етапі формування особистості інститутом соціалізації. І в цьому сенсі ми солідарні з О. Сахаровим, який підкреслював, що «протягом певного періоду, доволі відповідального періоду становлення свідомості, волі та характеру, саме сім'ї належить у процесі виховання основна, провідна роль» [5, с. 61]. Тільки сім'я з позитивним морально-психологічним потенціалом спроможна до кінця виконати свій обов'язок перед суспільством по формуванню суспільно цінної особистості. Тому, справедливим є висновок, що «світогляд і моральні цінності, що існують у нашому суспільстві, неповнолітній спочатку сприймає у тому вигляді, в якому вони існують як відображення в свідомості його постійного оточення» [6, с. 20].

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про охорону дитинства» сім'я є середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього. Кожна дитина має право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на

підкування батьків. Саме сім'я закладає основу, спираючись на яке дитина вибірково сприймає, засвоює або відкидає наступну соціальну інформацію в якості керівництва до дії. Сімейний вплив на дітей є унікальним за інтенсивністю та результативністю, оскільки воно здійснюється безперервно, одночасно, охоплює всі сторони особистості, що формується, триває протягом багатьох років, заснований на сталості контактів і, що дуже важливо, на емоційних стосунках дітей і батьків між собою. Не можна не визнати, що в цих випадках мова йде не тільки про природні почуття любові і довіри, а й про почуття дитиною своєї безпеки, захищеності, можливості ділитися переживаннями, отримувати допомогу. Так само не можна не погодитися, що сім'я - основне середовище існування та життєдіяльності дітей в ранній період життя, і багато в чому зберігає цю якість у підлітковий період.

У процесі сімейного спілкування передається життєвий досвід старших поколінь, рівень культури почуттів і поведінки. Сімейне виховання є важливою умовою формування особистості дитини, тому що сім'я - це той мікроколектив, в якому дитина набуває першого досвіду людських контактів, де, спостерігаючи за оточенням, вона засвоює норми і правила поведінки, і через брак життєвого досвіду робить висновок, що все, що відбувається в родині повторюється в суспільстві в цілому, беручи сім'ю за модель всього суспільства.

1.2. Сім'ї, які опинилися в складних життєвих обставинах: поняття, характеристика, проблеми

Складні життєві обставини – обставини, що об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самотійно (інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку із старістю або станом здоров'я, самотність, сирітство, безпритульність, відсутність житла або роботи, насильство, обставини, спричинені наслідками

15

від торгівлі людьми, зневажливе ставлення та негативні стосунки в сім'ї, малозабезпеченість, психологічний чи психічний розлад, стихійне лихо, катастрофа тощо) [1].

Сім'я з дітьми, яка перебуває в складних життєвих обставинах, – це сукупність осіб, які проживають разом, і пов'язані спільним побутом, взаємними правами та обов'язками, серед яких є хоч одна дитина віком до 18 років. Однією з характеристик цієї сім'ї є наявність обставин, що об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність, наслідки яких сім'я не може подолати самотійно [1].

У соціальній роботі використовують таку класифікацію складних життєвих обставинах, в основі якої лежать несприятливі для виховання дітей умови:

- соціально-економічні – проблеми пов'язані із рівнем життя сім'ї, її бюджетом;
- соціально-демографічні;
- матеріально-побутові – пов'язані із забезпечення сім'ї житлом, з умовами проживання, а також споживацьким бюджетом сім'ї;
- проблема стабільності сім'ї – сімейні розлучення, причини розлучень, цінність сім'ї, задоволеність шлюбом, як фактор стабільності сімейного союзу, її соціально-психологічна характеристика;
- соціально-психологічні – проблеми пов'язані із знайомством, вибір партнера і шлюбно-сімейної адаптації, проблеми сімейної сумісності, сімейних конфліктів, насилля в сім'ї;
- соціально-правові;
- проблеми сімей групи ризику – проблеми можуть мати соціально-економічний, медико-санітарний, соціально-демографічний, соціально-психологічний, кримінальний характер. Їх дії призводять

ДО втрати сімейних зв'язків, росту числа дітей, постійного місця життя, засобів для існування [51].

Перелік складних життєвих обставин:

- інвалідність дітей або батьків;
- вимушена міграція;
- наркотична або алкогольна залежність одного або декількох членів сім'ї;
- перебування одного або декількох членів сім'ї в місцях позбавлення волі;
- ВІЛ-інфекція;
- насильство в сім'ї;
- безпритульність або бездоглядність;
- сирітство;
- зневажливе ставлення і складні стосунки в сім'ї;
- безробіття одного або обох членів сім'ї;
- інфекційні захворювання одного з батьків, обох батьків, дитини;
- між етичні та міжрелігійні конфлікти;
- соціально-економічні причини (житло не отоплюється, відсутність гарячого, холодного водопостачання) [1].

Ми перерахували складні життєві обставини з якими зіштовхуються багато сімей. Але не слід забувати, що сім'я яка має дітей, потребує більшої уваги до різних проблем та потреб. До них можна віднести таку оцінку потреб дитини та сім'ї, яка опинилися в складних життєвих обставинах, як: здоров'я, освіта, самоусвідомлення, емоційний розвиток та поведінка, навички самообслуговування, соціальна презентація та сімейні та соціальні стосунки. Лише у разі повного врахування потреб дитини, високого батьківського потенціалу, сприятливого впливу сім'ї і умов довкілля дитина захищена й

забезпечена усім необхідним для повноцінного розвитку.

Одночасно сім'я задовольняє і найважливіші особистісні потреби, значення яких постійно зростає. Серед них потреба подружжя в довірливому спілкуванні, співпереживанні, співучасті. Іншими словами, шлюб сьогодні набуває самостійного значення як важливий інститут організації особистого та сімейного щастя [3].

Тепер ми розглянемо потреби дитини. Проблема потреб привертала і продовжує привертати увагу багатьох дослідників у різних галузях суспільних наук. Однак ніяк не можна стверджувати, що існує однозначне розуміння сутності і ролі потреб, як суто людського феномена.

Розглянемо поняття потреби з двох позицій – *соціології та психології*. З позиції психології, потреба є комплексною психофізичною реакцією (яка включає в себе, безперечно, і свідомість на відповідність між позитивно сприйнятим предметом, і негативним відчуттям відсутності чогось.

Соціологія розглядає потребу як не достаток чого-небудь, що необхідне для підтримки життєдіяльності організму, людської особистості, соціальної групи, суспільства в цілому, як внутрішній пробуджував активності особистості. Потреба – стан не достатку, який стимулює діяльність, спрямовану на заповнення цього нестатку [13].

Потреби є такими станами особистості, через які здійснюється регуляція поведінки, визначається напрям думок, почуттів і волі людини. Разом з тим потреби формуються і задовольняються у конкретному середовищі, набираючи форму, зміст, обумовлюючись цим середовищем.

Отже, «потреби – це об'єктивний не достаток організму в певних умовах, який забезпечує його життя і розвиток» [28, с.25].

Повернемось до соціальних проблем та їх вирішення. Так як, *механізми* вирішення проблем сім'ї – соціальне інспектування, соціальний супровід,

функції суб'єктів соціальної роботи.

Сім'я в кризовій ситуації – це категорія сім'ї, в якій під впливом внутрішніх або зовнішніх факторів склалися несприятливі економічні, соціальні, психологічні обставини, або існує соціальна ізоляція, що тимчасово заважають виконувати батьківські обов'язки з виховання своїх дітей або належним чином турбуватись про них [45].

Слід дати ще одному не мало значимому визначенню, такому як проблемні сім'ї – ті, які опинилися у життєвій скруті і не в змозі її подолати власними зусиллями і можливостями. Тобто показниками визначення того чи іншого типу сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, є рівень самостійності сім'ї у визначенні необхідної соціальної послуги або допомоги, а також міра спрямованості соціальної роботи на певний результат [16,с.189].

До клієнтів соціальної роботи слід віднести опікунські сім'ї, які здійснюють опіку та піклування дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Тож, опіка і піклування, будучи загальними технологіями соціальної роботи, застосовуються при наданні допомоги різним категоріям населення, і насамперед, використовуються для захисту прав і інтересів дітей-сиріт, дітей, що залишилися без батьківського піклування.

Опіка і піклування призначаються з метою утримання, освіти і виховання дітей, а також для захисту їхніх прав та інтересів. Підставами для опіки над малолітніми є: смерть, безвісна відсутність, недієздатність батьків, позбавлення їхніх батьківських прав та інші випадки залишення дітей без батьківської турбот [25].

Суспільство зацікавлене в національному всиновленні, і держава повинна створити найкращі економічні, соціальні й організаційні умови для виконання цього завдання. Тому необхідно мати повний обсяг інформації про сім'ї, які хотіли б усиновити дитину чи створити прийомну сім'ю, про те, що заважає їм

реалізувати своє прагнення, а також про те, що може допомогти [56, с.18].

Захист держави стосовно дітей, які залишилися без допомоги батьків, здійснюється у вигляді оформлення дітей на виховання в родину піклувальника чи на повне державне піклування в спеціальні дитячі установи.

Для виявлення дітей, які потребують соціального захисту, соціальні працівники служб опіки і піклування збирають відповідну інформацію з правоохоронних органів, освітніх установ, одержують її від різних громадян, включаючи тих, хто має намір стати опікуном чи піклувальником.

Таким чином, враховуючи, що сім'я – одна із давніх інститутів соціалізації нового покоління, яке виконає функцію забезпечення безпеки та захисту будь-якої людини, але в сучасних умовах переживає сучасні проблеми (дезорганізація факторів сімейних зв'язків, нестабільність шлюбних відносин, ріст числа розлучень, зміна положення сім'ї в системі громадянської праці, економічні труднощі, зміна емоційно-психологічних проявів батьківської функції) [12].

Одним із найважливіших принципів роботи з сім'єю є принцип самозабезпечення сім'ї, тобто надання їй соціальної допомоги з метою пошуку та стимуляції її внутрішніх резервів, які допоможуть сім'ї вирішити власні проблеми. Соціальна робота з сім'єю спрямовується на всю сім'ю в цілому, а також на окремих її членів (дітей, батьків, подружню пару, інших членів родини). У процесі такої роботи вирішується питання раціональної організації внутрішньо-сімейного спілкування, нормалізації життєдіяльності і відпочинку сім'ї та окремих її членів, спілкування з оточуючим середовищем [4].

Аналіз становища сучасної української сім'ї дає підстави стверджувати: є значні проблеми, які потребують негайного вирішення – при чому як за участі громади, коли фінансово-економічна криза посилює негативні тенденції в усіх сферах життя. Як наслідок – комплекс життєвих проблем, що призводять до

20

сімейного неблагополуччя. Дорослі члени сім'ї не можуть самостійно його подолати. Діти ж стають заручниками сімейних негараздів: безпритульність, бездоглядність, сирітство ... І все це – при живих батьках, які з різних причин відстороненні від виховання дітей.

Висновки до першого розділу

Отже, сім'я є складним соціальним явищем. Сім'я – це суспільний інститут і водночас мала соціальна група, що має історично означену організацію, члени якої пов'язані шлюбними або родинними відносинами, спільністю побуту та взаємною моральною відповідальністю, соціальна необхідність якої зумовлена потребою суспільства у фізичному та духовному відтворенні населення.

У сучасному суспільстві значно проблематизовані соціальні функції сім'ї. Серед найважливіших виділяють: репродуктивну (народження дітей, планування сім'ї, небажана вагітність), виховну, комунікативну, рекреативну (відпочинок після роботи, дозвілля), соціалізуючу (соціальні вміння, освіта, професія) та економічну (заробіток, витрати, планування бюджету).

Складні життєві обставини – це обставини, які об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки, яких вона не може подолати самотійно; та сім'ї з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах – це сукупність осіб, які проживають разом, і пов'язані спільним побутом, взаємними правами та обов'язками, серед яких є хоч одна дитина віком до 18 років.

До складних життєвих обставин відносять: інвалідність дітей або батьків; вимушена міграція; наркотична або алкогольна залежність одного або декількох членів сім'ї; перебування одного або декількох членів сім'ї в місцях позбавлення волі; ВІЛ-інфекція; насильство в сім'ї; безпритульність або бездоглядність; сирітство; зневажливе ставлення і складні стосунки і складні стосунки в сім'ї; безробіття одного або обох членів сім'ї; інфекційні захворювання одного з батьків, обох батьків, дитини; між етичні та міжрелігійні конфлікти; соціально-економічні причини (житло не отоплюється, відсутність гарячого, холодного водопостачання).

Проблемами родин, які проживають в сільській місцевості залишається створення соціальної інфраструктури, яка забезпечує доступ сільських жителів до сучасних та ефективних послуг: освіти, охорони здоров'я, культури, телекомунікацій, транспорту, роботі, професіональному навчанню для всіх мешканців села.

Наслідком цього є комплекс життєвих проблем, що призводять до сімейного неблагополуччя. Діти стають заручниками сімейних негараздів: безпритульності, сирітства, бездоглядності. Серйозною проблемою для стійкості і гармонізації шлюбних відносин є характер взаємовідносин між батьками та дітьми.

Отже, сім'я – це надзвичайно складний елемент соціальної структури суспільства. Зміни, які відбуваються в сім'ї, впливають на характер суспільних відносин, на стан і розвиток самого суспільства. Тому тип сім'ї як однієї з підсистем суспільної системи не може бути довільним, він санкціонується суспільством. Сімейна діяльність регулюється і спрямовується традиціями, звичаями, нормами, що панують у суспільстві за певних історичних умов.

Як складова суспільства, сім'я зазнає впливу всіх тих змін, що в ньому відбуваються. Війна, яка наразі триває в Україні, економічна та соціальна криза, спад виробництва, безробіття, соціальна незахищеність – усе це справляє негативний вплив на сім'ю, зумовлює її сучасну кризу.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

2.1. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах

Соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, передбачає комплекс соціальних заходів, що включає оцінку потреб, регулярні зустрічі чи відвідування сімей з метою моніторингу виконання поставлених завдань, сприяння в отриманні інших послуг, навчання та розвитку навичок, спрямованих на подолання чи мінімізацію складних життєвих обставин.

Вивченню теоретико-методичних питань соціально-педагогічної та соціальної роботи із сім'ями різних типів присвячено роботи таких науковців, як О.В. Безпалько, З. Г. Зайцева, І.Д. Зверева, Т.С. Зубкова, А.Й. Капська, Н.П. Краснова, В.В. Ремезова, Т.В. Семигіна, І. С. Сьомкіна, І. М. Трубавіна, С.В. Толстоухова та ін.

Серед наукових робіт, які вивчають різні аспекти роботи з дітьми і сім'ями групи ризику, особливий інтерес для нас мають наукові розробки С. М. Вакуленко, О.М. Мороз, В.В. Ремезової, І. С. Сьомкіної, С.В.Толстоухової, К.С. Шендеровського.

Основним ресурсом громади є її мешканці. На різних етапах життя будь-хто з мешканців громади може потрапити у складні життєві обставини та потребувати професійної соціальної підтримки для їх подолання. Ці обставини можуть бути зумовлені різними чинниками, серед яких можуть бути невиліковна хвороба, інвалідність, безробіття, малозабезпеченість, домашнє

насилство, ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків з виховання дитини, похилий вік чи шкода, завдана конфліктом тощо.

Тому в кожній територіальній громаді необхідним є розвиток і забезпечення надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, що належить до власних повноважень громад.

З 1 січня 2020 року набула чинності нова редакція Закону України «Про соціальні послуги» (2019). Вона замінила чинний на той час Закон України із такою самою назвою, ухвалений у 2003 році, який неодноразово зазнавав правок.

Новий закон став однією зі складових адміністративно територіальної реформи в Україні, адже його прийняття було спрямоване, зокрема, на **розмежування повноважень у соціально-економічних сферах між органами місцевого самоврядування різних рівнів**. Одним із наслідків децентралізації став процес організації і надання соціальних послуг у громаді для максимальної наближеності послуг до осіб, які їх потребують. **Органи місцевого самоврядування є відповідальними за забезпечення надання базових соціальних послуг з урахуванням потреб мешканців громади.**

Закон України «Про соціальні послуги» (2019) надає чіткий поділ послуг на групи та визначає рівні відповідальності за їх організацію. Також у документі визначено поняття соціальних послуг, яке включає **дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають.**

Серед найбільш вразливих груп в об'єднаних територіальних громадах сьогодні є сім'ї. Автори визначають сім'ю як соціальнопедагогічний інститут,

особливу соціальну систему, яка є підсистемою суспільства і включає до себе інші підсистеми (членів сім'ї). Сім'єю називають малу соціальну групу, первинний контактний колектив [8].

Від здорового функціонування сімей на пряму залежить благополуччя суспільства. Питання розвитку сім'ї є одним з пріоритетних напрямів соціальної політики нашої держави. Проте, у Міністерстві соціальної політики сім'я як об'єкт соціальної роботи береться тільки в контексті перебування в складних життєвих обставинах. Сім'ї, котрі опинилися в складних життєвих обставинах, потребують додаткової соціальної підтримки, оскільки порушується їх нормальна життєдіяльність, виникають проблеми, наслідки яких члени таких родин не можуть подолати самостійно.

Супровід сімей у складних життєвих обставинах є базовою соціальною послугою, відповідальність за надання якої покладене на територіальну громаду (відповідно до ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги», 2019). Для організації та надання ефективного супроводу необхідно визначити поняття складних життєвих обставин та чинників, які можуть їх спричинити.

Так, Законом визначено, що складні життєві обставини – це обставини, які негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які сім'я не може подолати самостійно [4].

До чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини відносять: лікування; похилий вік; часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті; невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого психічні та поведінкові розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин; інвалідність; бездомність; безробіття; малозабезпеченість; поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; втрата

соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження з дитиною; насильство за ознакою статі; домашнє насильство; потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією [8].

Сім'я, у функціонуванні якої спостерігається хоч один з перелічених чинників, потребує уваги соціального працівника, щоб у разі потреби, організувати надання соціального супроводу, для того щоб не допустити потрапляння сім'ї у складні життєві обставини, або, надаючи супровід, допомогти сім'ї їх подолати [5].

Відповідно до Державного Стандарту надання соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, соціальна послуга «соціальний супровід сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах» визначається як комплекс заходів, що передбачає оцінку потреб, визначення шляхів вирішення основних проблем, регулярні зустрічі чи відвідування отримувача послуги з метою моніторингу виконання поставлених завдань, сприяння в отриманні інших послуг, допомогу в усвідомленні значення дій та/або розвиток вміння керувати ними, навчання та розвиток навичок, спрямованих на подолання чи мінімізацію складних життєвих обставин [3].

У межах технології соціального супроводу сім'ї, яка потрапила у складні життєві обставини, виділяють такі види супроводу:

1) соціальну опіку – представлення працівником соціальної служби інтересів сім'ї (чи її члена) в органах влади, різних установах;

2) соціальний патронаж – надання соціальних послуг (переважно за місцем проживання) індивідуальним клієнтам і групам ризику, який полягає у постійному соціальному нагляді, регулярному відвідуванні їх житла

соціальними та іншими працівниками, надання їм необхідної економічної, соціально-побутової, лікувально-профілактичної допомоги;

3) соціальну допомогу сім'ї – передбачає надання соціальними службами, кризовими центрами, соціальними працівниками соціальних послуг відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [21].

В основу методики соціального супроводу закладено модель «ведення випадку», яка широко використовується в практиці соціальної роботи різних країн (care management – у Великій Британії, case management – у США). В Україні дана соціально-педагогічна модель також набула широкого впровадження в роботі з різними категоріями клієнтів, зокрема з сім'ями у складних життєвих обставинах.

Ведення випадку – важливий метод професійної соціальної роботи, в центрі уваги якого потреби конкретного отримувача послуг. Працівники та ресурси різних служб і установ, незалежно від підпорядкування, об'єднуються задля допомоги отримувачу у вирішенні його проблем, мінімізації негативних наслідків, ухвалення рішень в найкращих інтересах людини тощо [2].

Відповідно до Стандарту, соціальна послуга супроводу може надаватись шість місяців, а при потребі продовжуватись до одного року. Здійснення соціального супроводу визначається індивідуально для кожної сім'ї, яка перебуває у складних життєвих обставинах, з урахуванням гостроти проблеми, ступеня функціональної спроможності членів родини самостійно мінімізувати негативні наслідки або повністю подолати складні життєві обставини, рівня розвитку зв'язків сім'ї із соціальним оточенням. Результат у кожному випадку є індивідуальним, основним є те, що сім'я досягає такого рівня, при якому вона в змозі функціонувати самостійно, не потребуючи сторонньої допомоги.

На практиці можна виокремити такі показники:

- рівень матеріального забезпечення сім'ї доведений до середнього;

- відновлені контакти родини з її оточенням, дитина відвідує дитячий садок, школу або інший освітній заклад;
- вживання алкоголю зменшилось;
- вирішені інші специфічні для даної сім'ї проблеми.

Таким чином, забезпечення соціальної підтримки сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, захист їхніх прав збільшує довіру до органів місцевого самоврядування. Вищезгадані заходи прямо впливають на якість життя всіх мешканців громади, підвищуючи їх соціальне благополуччя і безпеку. Для об'єднаної територіальної громади послуга соціального супроводу є базовою. Добре організована послуга супроводу сімей, які переживають життєві труднощі, уможливорює ефективне подолання сім'ями наслідків складних життєвих обставин.

2.2. Методи соціальної роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах

Розуміння сутності поняття «сім'я», її типологічний аналіз дозволяє визначити основні особливості соціальної роботи з сучасною сім'єю. Насамперед, соціальна робота з сім'єю є одним із двох провідних напрямів, що сприяють стабілізації сімейного способу життя (другий стосується підвищення рівня соціальної суб'єктності самої сім'ї) [44].

Загальна поширеність сімейної форми організації життя призвела до переносу закономірностей сімейних стосунків та інші форми соціальних спільностей. В наслідок цього утворився образ «державної сім'ї» (суворий, але справедливий батько-правитель і діти-піддані, які потребують опіки) і демократичного. Стереотип взаємостосунків дітей і батьків, старших і молодших характерний для будь-якої спільності, поєднаний особистими

взаєминами.

Соціальна робота з сім'єю, яка опинилася в складних життєвих обставинах – це система взаємодій соціальних органів держави і суспільства та сім'ї, спрямована на поліпшення матеріально-побутових умов життєдіяльності сім'ї, розширення її можливостей у здійсненні прав і свобод, визначених міжнародними та державними документами, забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку усіх її членів, залучення до трудового, суспільно-творчого процесу.

Метаї соціальної роботи з сім'єю – це соціальна профілактика, соціальна допомога, соціальний патронаж, соціальна реабілітація, надання їй соціально-психологічної, психолого-педагогічної, соціально-медичної, юридичної, інформативно-консультативної, психотерапевтичної допомоги та підтримки з метою вдосконалення її життєдіяльності [43].

Соціальний працівник спирається на ресурси самої сім'ї, залучає її до активної участі, організації й спонукає до розв'язання її власних проблем.

- сім'я, що перебуває у важкій життєвій ситуації, має право шукати допомоги й приймати її; вона також має право не приймати запропоновану їй допомогу;
- сім'я може вибрати з наявних варіантів той вид сприяння, який вона знає найбільш прийнятним для себе, навіть у тих особливих випадках, чи їй підійшов би інший (на думку соціального працівника) вид допомоги;
- втручатися в особисте життя сім'ї можна лише за її згоди (за винятком випадків, обумовлених законом);
- жодна сім'я, ні в якій ситуації, не може бути залишена без підтримки приводом «безнадійності», «непоправності», «марності» [5].

Соціальна робота орієнтується на допомогу у розв'язанні соціальних проблем окремої людини, груп, спільнот. Фундаментальними в соціальній

роботі є принципи соціальної справедливості і дотримання прав людини. У багатьох розвинутих країнах вона є однією з найпоширеніших професій.

Як соціальний інститут соціальна робота орієнтована на розв'язання проблем, «спричинених негативними діями або бездіяльністю» таких базових соціальних інститутів, як економіка, політика та ін. Вона є важливим елементом інституційної структури суспільства, який надає відносинам допомоги усталеності і визначеності, розширює можливості реалізації потреб індивідів і суспільства, усуває ризики суспільної дестабілізації, вносить у дії суб'єктів, що перебувають у цій сфері.

Звідси, слід визначити які ж найголовніші напрямки соціальної роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах. До них відносять: сімейну терапію, сімейну профілактику, надання соціальної допомоги сім'ї, сімейне посередництво у розв'язанні сімейних конфліктів, соціально-педагогічну роботу з сім'єю, соціальне обслуговування сім'ї.

Сімейна терапія. Її суть полягає в проведенні бесіди серед членів сім'ї або декількох сімей із подібними проблемами. Усвідомлення реальної сімейної проблеми має діагностико-терапевтичне значення, при якому виявлене та усвідомлене утруднення змушує членів сім'ї переглянути свою поведінку, допомагає їм подолати бар'єр винятковості ситуації й виробити позитивне ставлення до проблеми, створює можливість для позитивного її вирішення.

Сімейна психопрофілактика. Її суть полягає в розробці й регулярному застосуванні засобів, що допомагають зняти психічне напруження, яке виникає в сім'ї. Тут основне навантаження лягає на подружжя, але допомога з боку сімейного соціального працівника їм необхідна. Між ним і подружжям (за обопільною згодою подружжя) може бути укладений договір (без офіційної реєстрації й у довільній формі) про те, у якій формі подружжя готове піти назустріч одне одному, щоб розв'язати конфлікт у сім'ї. У разі потреби

соціальний працівник удається до допомоги спеціалістів (сексолога, нарколога, психолога та інших фахівців) [10].

Надання соціальної допомоги сім'ї. Ґрунтується на видах і формах соціальної допомоги, мета яких - зберігання сім'ї як соціального інституту в цілому та кожної конкретної сім'ї, що потребує підтримки. Соціальна допомога сім'ї тут може бути екстреною, терміновою, тобто спрямована на виживання сім'ї (екстрена допомога, термінова допомога, негайне залучення із сім'ї дітей, що знаходяться в небезпеці або залишилися без піклування батьків), дії на підтримку стабільності сім'ї, на соціальний розвиток сім'ї та її членів.

Сімейне посередництво у розв'язанні сімейних конфліктів. Можна виділити деякі технологічні стадії цього процесу:

- визначення готовності клієнта до розв'язання сімейного конфлікту або, принаймні, встановлення факту готовності клієнтів скористатися можливістю фахового посередництва;
- створення потрібної обстановки для спільного вирішення проблеми, для спілкування з конфліктуючими членами сім'ї;
- уведення конфліктуючих сторін у фазу вироблення альтернативних рішень щодо сімейної проблеми (прагнення до зближення, вироблення альтернативи, найбільш прийнятної, компромісного варіанта розв'язання конфлікту);
- спрямованість зусиль соціального працівника на зняття недовіри до себе і до пропонованого виду соціальної допомоги сім'ї, не лише у виявленні й вирішенні сімейних конфліктів, а й у їх профілактиці;
- делікатність, рішучість і координованість дій із правоохоронними органами з боку соціального працівника в тих випадках, коли сімейний конфлікт переростає в екстремальну ситуацію, що становить загрозу життю й здоров'ю людей [28].

Соціально-педагогічна робота з сім'єю. Реалізує сімейну соціальну політику - систему механізмів, за допомогою яких держава створює умови для забезпечення життєдіяльності сім'ї, її захисту, якщо вона цього потребує.

Основний зміст соціально-педагогічної роботи з сім'єю складають забезпечення сім'ї різними видами соціального обслуговування (соціальної допомоги та соціальних послуг), реабілітаційна та профілактична робота, соціальний супровід окремих категорій сімей та соціальне інспектування неблагополучних сімей. Вони реалізуються в практичній діяльності соціального педагога шляхом використання різноманітних методів, прийомів і форм соціально-педагогічної роботи, вибір яких обумовлений переліком зазначених чинників [17].

Отже, соціальне обслуговування — робота, спрямована на задоволення потреб, які виникають у процесі життєдіяльності, що забезпечує гармонійний та різнобічний розвиток дітей та молоді шляхом надання соціальної допомоги і різноманітних соціальних послуг [14].

Основними засадами соціального обслуговування є цілісність і збалансованість державних, громадських і приватних програм, серед яких найважливіше місце посідають: планування сім'ї, працевлаштування молоді, пенсійне забезпечення, соціального страхування на випадок втрати роботи; організація життєдіяльності осіб з інвалідністю, а також соціально -побутова та гуманітарна допомога малозабезпеченим, багатодітним сім'ям, неповнолітнім матерям, самотнім матерям та сім'ям, які виховують дітей з інвалідністю, іншим категоріям молоді (купівля продуктів, прибирання квартири, приготування та доставка їжі, супроводження до медичного закладу); надання гуманітарної допомоги (їжі, одягу, взуття, медикаментів) молоді з числа осіб з інвалідністю, жертвам жорстокого поводження; організація роботи благодійних закладів, їдалень, соціальних притулків для тимчасового мешкання жінок, які

знали насильства, та осіб без постійного місця проживання [14].

Соціальне обслуговування сім'ї реалізується шляхом надання сім'ї різноманітних виплат, гарантованих державою в законодавчому порядку; надання малозабезпеченим сім'ям різних видів матеріальної підтримки (одяг, медикаменти, харчування, санаторні путівки, оздоровлення членів сім'ї тощо); психологічна підтримка сім'ї в складних життєвих ситуаціях; надання різноманітних консультативних послуг сім'ї; створення мережі організацій для надання культурно-освітніх і фізично-оздоровчих послуг членам сім'ї, забезпечення її змістовного дозвілля (центри дозвілля, навчальні курси, клуби та гуртки за інтересами, школи молоді сім'ї тощо) [37].

Кризове втручання – напрямок соціальної роботи, що широко використовується в практиці боротьби з насильством у сім'ї за кордоном. В Україні кризове втручання нині пов'язується лише з соціальним інспектуванням сім'ї з подальшим позбавленням батьків батьківських прав. Стосовно дорослих членів сім'ї кризове втручання в соціальній роботі не практикується. Разом з тим існує нагальна потреба у кризовому втручанні в сім'ї, де є насильство щодо її членів, яке загрожує життю, здоров'ю членів родини як засіб запобігання незворотним наслідкам насильства, його ескалації [6].

Проте є багато факторів, які значно ускладнюють соціальну роботу на сільській місцевості. Серед них виокремлюють:

Обмежений доступ до послуг. Більшість сільських жителів мають обмежений доступ до таких соціальних послуг, як освіта, охорона здоров'я, культура, соціальне забезпечення, медична допомога тощо.

Багато сільських жителів, переважно літнього віку, живуть у віддалених селах, де часто немає доріг, магазинів, медпунктів, телефонів. Відставання від міських зручностей у плані комунального влаштування помешкань їх настільки

очевидне, що дає змогу говорити про соціальну невлаштованість багатьох сіл.

Низький рівень державної соціальної допомоги. Соціальні служби, як правило, розташовані у містах і райцентрах. Багато сільських жителів взагалі не отримують ніякої соціальної допомоги через нестачу професійно підготовлених кадрів, бездоріжжя, відсутності транспортних засобів. Часто соціальною роботою займаються люди недостатньо кваліфіковані. У сільських громадах дуже мало професійно підготовлених соціальних працівників, соціальних педагогів, у той час як потреба у розвитку соціальної роботи на селі найбільша. Послуги інших спеціалістів з соціальної роботи, психологів, психіатрів, лікарів-наркологів, дефектологів, юристів є недосяжними для сільських жителів [42].

Відсутність конфіденційності. У невеликих містах, робочих поселеннях і тим більше селах неможливо підтримувати той рівень конфіденційності, який може бути забезпечений у містах. Соціальні педагоги, соціальні працівники, які проживають на території обслуговування общини, мають неформальні, дружні відносини з клієнтами, відносини, які часто виходять за межі професійних зв'язків. Це ускладнює дотримання професійних вимог конфіденційності.

Головним для соціального працівника є розуміння того, що клієнтом соціальної роботи може стати сім'я будь-якого типу. Проте ступінь потреби в соціальній підтримці, конкретний зміст, види допомоги сім'ї тощо будуть різноманітними, залежно від її типу. Крім того, соціальна робота з сім'єю є найбільш широким полем докладання зусиль фахівців із соціальної роботи, оскільки універсальність сімейного способу життя перетворює кожен проблему індивіда в проблему сім'ї.

Також виділяють ще три напрямки соціальної роботи з сім'ями: освітній, психологічний та посередницький.

Розглянемо більш широко перший напрямок – освітній. Він передбачає

соціальну допомогу в навчанні та вихованні. Допомога в навчанні спрямована на запобігання появі сімейних проблем і формування педагогічної культури прийомних батьків. В основі соціальної роботи — соціально-педагогічні методи, які враховують найбільш типові помилки у вихованні дітей в сім'ї: недостатнє уявлення про цілі, методи, завдання виховання; відсутність вимог у вихованні з боку всіх членів сім'ї; сліпа любов до дитини; надмірна суворість; перекладання виховання на освітні заклади; сварки батьків; брак педагогічного такту у взаєминах з дітьми; застосування фізичних покарань тощо.

Допомога в реалізації виховної функції сім'ї надається шляхом проведення психологічного консультування чи соціально-педагогічного консультування, створення спеціальних виховних ситуацій для вирішення проблем, надання вчасної соціальної допомоги сім'ї з метою її зміцнення і якнайповнішого використання виховного потенціалу для блага дитини [12]

Психологічний напрям націлений на соціально-психологічну підтримку й корекцію, створення сприятливої психологічної атмосфери в сім'ї, особливо в період короткочасної кризи. Психологічну підтримку сім'ям, що переживають стрес, соціальний педагог може забезпечити, якщо він має додаткову психологічну освіту, крім того, цю роботу можуть виконувати психологи (спільно з психіатром або із психотерапевтом). У такому випадку надання підтримки стає більш ефективним, оскільки соціальний педагог визначає проблему, аналізуючи міжособистісні стосунки в родині, становище дитини в сім'ї, взаємовідносини сім'ї з суспільством; психолог виявляє психологічні зміни у кожного члена сім'ї, які призводять до конфлікту; психіатр або психотерапевт проводить сеанс терапії.

Психологічний напрямок використовується соціальними працівниками для реалізації виховної функції сім'ї. Вона надається шляхом проведення психологічного консультування чи соціально-педагогічного консультування,

створення спеціальних виховних ситуацій для вирішення проблем, надання вчасної соціальної допомоги сім'ї з метою її зміцнення і якнайповнішого використання виховного потенціалу для блага дитини [13].

Ось, посередницька функція соціального працівника в соціальній роботі з прийомною сім'єю та з будь-якими іншими типами сімей, здійснюється у трьох напрямках: соціальна допомога сім'ї в організації життєдіяльності; координація взаємозв'язку сім'ї з організаціями та установами, соціальними службами для вирішення питань соціальної підтримки і захисту, а також з іншими спеціалістами, які задіяні у процесі соціального супроводу; надання інформації сім'ї з різних аспектів її життєдіяльності. Він розрахований на ДОПОМОГУ в організації сімейного дозвілля, координації та інформованого.

Під допомогою в організації сімейного дозвілля мається на увазі залучення сім'ї до різноманітних заходів, свят, ярмарок, до участі у клубах за інтересами, конкурсах, організації сімейних свят тощо. Допомога в координації спрямована на активізацію різних відомств і служб у спільному розв'язанні проблем конкретної сім'ї й покращання становища конкретної дитини в ній. Такими проблемами можуть бути передача дитини на виховання в прийомну сім'ю, усиновлення дитини, улаштування дітей у притулок тощо [33].

Для реалізації такого підходу соціальний працівник виконує такі основні професійні ролі, як радник, консультант і захисник.

Радник — інформує сім'ю прої важливість взаємодії батьків та дітей у сім'ї; розповідає про розвиток дитини; дає педагогічні поради щодо виховання дітей.

Консультант — консулює з питань сімейного законодавства, міжособистісних стосунків і взаємодії у сім'ї; інформує щодо методів виховання, які можна застосувати в умовах конкретної сім'ї; роз'яснює батькам способи створення умов, необхідних для нормального розвитку і виховання

дитини у сім'ї. Захисник – захищає права дитини у випадку, коли доводиться **СТИКАТИСЯ** з порушенням її прав і проблемами, які з цього випливають [26].

Отже, підсумовуючи, можемо сказати, що соціальний працівник не може вирішувати замість сім'ї її проблеми, він здатний лише активізувати її на вирішення проблемних ситуацій, зокрема допомогти усвідомити проблему, створити умови для її успішного розв'язання.

2.3. Технології соціальної роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах

Технологія – це сукупність прийомів і способів одержання, обробки чи переробки матеріалів: опис виробничих процесів, інструкцій з виконання, а також технологічні правила, вимоги, карти, графіки. Термін «технологія» охоплює широке коло питань, пов'язаних з дослідженнями в певних галузях науки й управлінської практики.

Соціальною технологією називають ту технологію, в якій вихідним і кінцевим результатом є людина, а основним параметром виміру, виступають її **ЯКОСТІ** та властивості [27].

У сучасному понятті «технологія» виділяють *три аспекти*:

- 1) науковий: технологія являє собою науково розроблене рішення певної проблеми, що ґрунтується на досягненнях теорії і практики;
- 2) формально-описовий: технологія - це модель, опис цілей, змісту, методів і засобів, алгоритмів дій, що застосовуються для досягнення запланованих результатів;
- 3) процесуально-дієвий: технологія - це сам процес реалізації діяльності, послідовність та порядок функціонування і зміни всіх його компонентів, в тому числі об'єктів і суб'єктів діяльності.

Технологія соціальної роботи – це одна із галузей соціальних технологій, що орієнтована на соціальне обслуговування, допомогу і підтримку громадян, які знаходяться у важкій життєвій ситуації [20].

Для роботи з такими сім'ями використовують такі технології соціальної роботи, як *сімейне консультування, соціальний супровід сім'ї, соціальне інспектування, соціальний патронаж, опіка і піклування*.

Сімейне консультування – найважливіший напрямок соціально-психологічного консультування, що охоплює такий спектр проблем, як **СТОСУНКИ між подружжям, між ними та їхніми батьками, дітьми та батьками**. Основними проблемами сімейного консультування є проблема шкільної успішності дітей у сім'ї й проблема виховання дітей, які мають вади в психофізіологічному розвитку [56].

Соціальний супровід сім'ї – це вид соціальної роботи, спрямованої на **здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу; це робота соціального працівника з сім'єю, яка спрямована на підтримку сім'ї в різних видах її життєдіяльності, формування здатності сім'ї самотужки долати свої труднощі, надання допомоги сім'ї з метою розв'язання різних проблем**. Соціальний супровід здійснюється шляхом надання сім'ї різних видів матеріальної та психологічної допомоги, соціальних послуг, захисту інтересів сім'ї в органах державної влади.

Одним із сучасних напрямків соціальної роботи з молоддю є **соціальний супровід, який передбачає здійснення: службами у справах неповнолітніх; центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, які опинилися в складних життєвих обставинах, систематичних і комплексних заходів, спрямованих на подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення соціального статусу дітей та молоді, соціальної опіки щодо дітей**.

Соціальна робота з дітьми та молоддю ґрунтується на загально визначених гуманістичних, демократичних та правових засадах: законність, додержання і захист прав людини, диференційність, системність, індивідуальний підхід, конфіденційність та добровільність у прийнятті допомоги [56].

Другий вид технологій, соціальне інспектування – це система заходів, спрямованих на виявлення, здійснення аналізу, нагляду за умовами життєдіяльності сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах, моральним, фізичним і психічним станом дітей та молоді, оцінку їх потреб, контроль за дотримання державних стандартів і нормативів у сфері соціальної роботи.

Соціальне інспектування – це складова соціального супроводу, метою якого є контроль соціального педагога чи працівника за реалізацією в сім'ї прав її членів, виявленням випадків їх порушення та умов, що цьому сприяють [56].

Держава забезпечує соціальне інспектування, тобто систему заходів, спрямованих на здійснення нагляду, аналізу, експертизи, контролю за здійсненням соціальних програм, проектів, умовами життєдіяльності, моральним, психічним та фізичним станом дітей та молоді, забезпечення захисту їхніх прав, свобод та законних інтересів. Соціальне інспектування у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю здійснюється з метою контролю за додержанням вимог законодавства щодо захисту прав і свобод дітей та молоді у сфері соціальної роботи з ними.

Соціальний патронаж – це один із напрямків соціальної роботи, спрямований на постійне супроводження сімей, які потребують систематичної підтримки умов, достатніх для забезпечення життєдіяльності соціально - незахищених сімей.

Соціальний патронаж – форма найбільш тісної взаємодії із сім'єю, коли

соціальний працівник знаходиться в розпорядженні сім'ї 24 години на добу, проводить з членами сім'ї багато часу, входить в курс всього, що відбувається в сім'ї, здійснюючи вплив на сутність подій. Патронажі можуть бути одиничними чи регулярними, залежно від типу клієнта і поставлених завдань, від змісту патронажної допомоги.

Патронаж, як соціальне обслуговування визначеної категорії громадян поза стаціонаром, може бути встановлений на прохання повнолітнього дієздатного громадянина, що по стані здоров'я не може самостійно здійснювати і захищати свої права, виконувати обов'язки. У випадку встановлення піклування у формі патронажу, піклувальник (помічник) на підставі договору, чи доручення довірчого управління, укладеного з підопічним, розпоряджається майном останнього. Лише за згодою підопічного попечителем здійснюються також побутові й інші угоди, спрямовані на зміст і задоволення побутових потреб підопічного. За вимогою повнолітнього дієздатного громадянина, який знаходиться під патронажем, патронаж над ним припиняється.

Останньою технологією соціальної роботи, на яку ми звернемо більше уваги є опіка і піклування – це правові форми захисту особистих, майнових прав та інтересів громадян у випадках, передбачених законом. Опіка (піклування) є особливою формою державної турботи про неповнолітніх дітей, що залишились без батьківського піклування, та повнолітніх осіб, які потребують допомоги щодо забезпечення їх прав та інтересів.

Опіка і піклування, будучи загальними технологіями соціальної роботи, застосовуються при наданні допомоги різним категоріям населення і, насамперед, використовуються для захисту прав і інтересів дітей-сиріт, дітей, що залишилися без піклування батьків. При здійсненні опіки і піклування доцільно в залежності від ситуації використовувати й інші загальні технології

соціальної роботи (соціальну профілактику, адаптацію, корекцію).

В роботі з родинами даної категорії застосовують і загальні технології, а саме:

Соціальну профілактику з сім'єю полягає у реалізації і правових заходів, спрямованих на усунення умов та причин виникнення проблем, а також системи заходів з профілактики сімейного неблагополуччя, конфліктів, розлучень, стресових станів; формування відповідального батьківства, збереження репродуктивного здоров'я молоді; організація роботи щодо запобігання помилок, розрахунків у системі сімейного виховання.

Соціальна реабілітація – спрямована на надання допомоги молодій сім'ї з метою подолання сімейних конфліктів, кризових станів, дисгармонії у взаємостосунках, тимчасових або постійних труднощів у життєдіяльності сім'ї, які з'являються внаслідок таких захворювань, майнових витрат, конфліктних взаємостосунків, нервово-психічних захворювань, а також допомоги тим, хто опинився у стані безвихідності, безпорадності чи самотності. Крім того, соціальна реабілітація передбачає надання допомоги сім'ям, члени яких мають стійку алкогольну чи наркотичну залежність, повернулися з місць позбавлення волі тощо.

Соціальна корекція — це діяльність соціального суб'єкта з виправлення тих особливостей психологічного, педагогічного і соціального плану, що не відповідають прийнятним у суспільстві моделям і стандартам. Розглянувши детально загальні базові соціальні технології, які відносяться до опіки і піклування, ми можемо перейти до визначення того над ким становиться опіка чи піклування [37].

У рамках соціально-реабілітаційної діяльності виділяють різні рівні: медико-соціальний, професійно-трудовий, соціально-психологічний, соціально-рольовий, соціально-побутовий, соціально-правовий. Реабілітація має бути

спрямованою на формування у клієнта якостей, які можуть — допомогти йому оптимальніше пристосуватися до навколишнього середовища. Крім того, реабілітація, будучи за своїм змістом комплексною, повинна бути спрямованою не лише на клієнта, а й на всю його сім'ю, найближче оточення. При цьому потрібна комплексність, але обов'язково з індивідуалізацією у підході. До того ж реабілітація має сприйматися не лише як боротьба проти хвороби, але й за людину і її місце у суспільстві. Тому кінцевими результатами можуть бути не лише медико-фізіологічні показники, а й показники соціальні та наслідками - соціально-рольова функція реабілітованого, адекватна його потенційним здібностям [30].

Особливо важливим аспектом в реабілітації є розуміння її не як впливу, а як взаємодію з клієнтом та його оточенням на основі партнерства щодо реалізації цілей реабілітації, особистісно-орієнтованого підходу, комплексності і системності зусиль.

Опіка встановлюється над малолітніми дітьми до 14 років, над громадянами, визнаними судом недієздатними внаслідок психічного розладу, а також над майном безвісно відсутніх громадян в інтересах останніх і їхніх утриманців.

Піклування ж встановлюється над неповнолітніми підлітками у віці від 14 до 18 років, над громадянами, обмеженими судом у дієздатності внаслідок зловживання спиртними напоями чи наркотичними засобами, а також над повнолітніми дієздатними громадянами, що потребують за станом здоров'я патронажу.

Опіка і піклування призначаються з метою утримання, освіти і виховання дітей, а також для захисту їхніх прав і інтересів. Підставами для опіки над малолітніми є: смерть, безвісна відсутність, недієздатність батьків, позбавлення їхніх батьківських прав і інші випадки залишення дітей без

батьківської турботи. Дитина має право на захист від зловживань з боку батьків чи осіб, які їх замінюють.

Опіка (піклування) встановлюється в таких випадках для забезпечення ВИХОВАННЯ неповнолітніх дітей, які внаслідок смерті батьків, хвороби батьків або позбавлення їх батьківських прав чи з інших причин залишились без батьківського піклування, а також для захисту особистих і майнових прав та інтересів дітей; для захисту особистих і майнових прав та інтересів повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати свої обов'язки.

Для безпосереднього здійснення опіки і піклування призначається опікун чи піклувальник, переважно з осіб, близьких підопічному, або з числа осіб, виділених громадською організацією, або з числа інших осіб з урахуванням їхньої можливості виконувати опікунські обов'язки і стосунків між опікуном (піклувальником) та особою, над якою встановлюється опіка (піклування) опікун чи піклувальник призначається лише з його згоди.

Практика соціальної роботи з сім'єю завжди спирається на конкретний тип сім'ї та її проблеми. Метою роботи соціальних працівників є збереження сім'ї як спеціального інституту в цілому і кожної конкретної сім'ї, що потребує підтримки.

Технології корекції сімейних взаємин численні: їх вибір визначається обставинами конкретної соціальної ситуації, включаючи як характерні риси клієнтів, так і особистісні якості самого спеціаліста.

До методів соціальної роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах можна віднести такі, як спостереження, консультування та бесіда.

Отже, *спостереження* – це метод збору інформації, сутність якого полягає в безпосередній реєстрації фактів, явищ, процесів, що відбуваються в

соціальної реальності. За допомогою цього методу, соціальний працівник, зможе діагностувати проблему сім'ї, дізнатися хто з членів сім'ї заважає нормальному функціонуванню та життю інших членів сім'ї. Соціальний працівник може спостерігати ззовні, а може й бути включеним безпосередньо до спостереження та впливати на розвиток та діяльність сім'ї.

Спостереження в соціологічному дослідженні являє собою і найпростішого узагальнення первинної інформації про досліджуваний соціальний об'єкт шляхом безпосереднього сприйняття і прямої реєстрації фактів, що стосуються досліджуваного об'єкта [42].

Консультавання – це діяльність, спрямована на надання допомоги клієнту в пошуку розв'язанні проблемної ситуації, процес, в ході якого спеціаліст допомагає клієнту вивчити і зрозуміти зміст даної проблеми і запропонувати різні варіанти вирішення цієї проблеми. Соціальний працівник надає пораду, визначає альтернативний шлях вирішення проблеми, надання клієнту необхідної інформації.

Бесіда, як метод дослідження, відрізняється від інших методів тим, що відрізняється спробами соціального працівника проникнути у внутрішній світ клієнта, виявити причини їх учинків. Соціальний працівник може отримати інформацію про моральні, світоглядні, політичні й інші погляди клієнта стосовно його відношення до проблеми. Бесіда – досить складний метод і інколи не надійний.

Кожен із вище написаних методів (консультавання, бесіда, спостереження) та соціальних технологій (соціальне обслуговування, сімейне консультавання, соціальний супровід, соціальне інспектування, соціальний патронаж, опіка і піклування) відіграє велику роль у дослідженнях проблем сім'ї. Кожен з них виконує свою функцію та є досконалим у своїй дії. Головне соціальному працівникові правильно обрати методику для кожного клієнта, щоб правильно

надати допомогу з приводу його проблеми.

Висновки до другого розділу

В даному розділі було розглянуто особливості соціальної роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах, а саме: (соціальне обслуговування, соціальний супровід, соціальне інспектування, опіка та піклування, сімейне консультування).

Так, соціальне обслуговування – соціальна робота, спрямована на задоволення потреб, які виникають у процесі життєдіяльності, що забезпечує гармонійний та різнобічний розвиток дітей та молоді шляхом надання соціальної допомоги і різноманітних соціальних послуг; опіка і піклування – це правові форми захисту особистих, майнових прав та інтересів громадян у випадках, передбачених законом. Опіка (піклування) є особливою формою державної турботи про неповнолітніх дітей, що залишились без батьківського піклування, та повнолітніх осіб, які потребують допомоги щодо забезпечення їх прав та інтересів.

Розкрито та проаналізовано наступні види соціального супроводу:

1) соціальну опіку – представлення працівником соціальної служби інтересів сім'ї (чи її члена) в органах влади, різних установах;

2) соціальний патронаж – надання соціальних послуг (переважно за місцем проживання) окремим клієнтам і групам ризику, який полягає у постійному соціальному нагляді, регулярному відвідуванні їх житла соціальними та іншими працівниками, надання їм необхідної економічної, соціально-побутової, лікувально-профілактичної допомоги;

3) соціальну допомогу сім'ї – передбачає надання соціальними службами, кризовими центрами, соціальними працівниками соціальних послуг відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [21].

Нами проаналізовано методи соціальної роботи (спостереження, бесіда, консультування), які дають можливість соціальному працівникові, соціальному педагогові на рівні соціологічних знань допомагати людям, зокрема сім'ям, які опинилися в складних життєвих обставинах. Таким чином, використання тих чи інших методів та прийомів у подоланні кризової ситуації має бути спрямованим, динамічним на встановлення реальних стосунків, що створюють таке середовище, яке було б комфортним для родини.

Дані соціальні технології та методи соціальної роботи спрямовані на те, щоб соціальний працівник не вирішував проблеми сім'ї, а був здатний активізувати її на вирішення проблемних ситуацій, зокрема допомогти усвідомити проблему, створити умови для її успішного розв'язання.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ «ЕФЕКТИВНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ
ПІДТРИМКИ СІМЕЙ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ
ОБСТАВИНАХ

3.1. Програма дослідження

Актуальність проблеми. Українська сім'я в сучасних умовах не завжди може вийти самостійно із складних життєвих обставин. Обсяг вирішених проблем, пов'язаних з сім'ями у стані кризи, багато в чому залежить від суспільних, правових, освітніх та інших установ, що оточують сім'ю. Тому ці установи повинні всіма можливими силами здійснювати підтримку сім'ї, а так само брати безпосередню участь у роботі соціального працівника з родинами «групи ризику».

Соціальний працівник, який безпосередньо працює з сім'ями та дітьми може по суті своїй професійній діяльності внести посильний внесок у справу зміцнення сім'ї. На сьогоднішній день соціальний працівник розглядає сім'ю як соціальне середовище, але той же час, на сучасному етапі, він відчуває значні складнощі: буває важко встановити суть проблеми, розібратися в причинах тих або інших порушень. Тому соціальному працівникові необхідно підключатися до організації процесу взаємодії вчителя, сім'ї та дитини, докласти всіх зусиль для оптимальної, результативної роботи. Актуальним залишається питання якісного соціального супроводу сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Об'єкт дослідження – особливості соціального супроводу сімей.

Предмет дослідження – роль соціальних служб та інших суб'єктів соціальної роботи у підтримці сімей, які опинилися в складних життєвих

обставинах.

Мета дослідження – проаналізувати основні проблеми життєдіяльності та ефективність роботи місцевих соціальних служб по соціальному супроводу сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Завдання дослідження:

1. Визначити основні проблеми сім'ї.
2. Дослідити взаємодію працівника соціальної служби з сім'єю у процесі здійснення соціального супроводу.

Гіпотеза дослідження базується на науковому припущенні, що здійснення соціального супроводу сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах є ефективним навіть в умовах сьогодення, а саме повномасштабного вторгнення рф.

Вибірка дослідження – соціальні працівники Центру соціальних служб м. Полтава в кількості 18 осіб.

Метод дослідження – експертне інтерв'ю.

Інструментарій дослідження – сценарій інтерв'ю

3.2. Аналіз результатів дослідження

Експертам були запропоновані питання, що були пов'язані з проблемою сімей, опинилися в складних життєвих обставинах та причинами поширення даного явища.

У першій складовій дослідження ми виявляли: *«На Вашу думку, які існують основні причини, що призводять сім'ю до складних життєвих обставин?»*

Більшість експертів наголошували на тому, що основними причинами є війна в країні, та тяжкий матеріальний стан, тому, що в місті зараз важко знайти

50

роботу, психологічний стан батьків дуже не стійкий, постійні сварки, через це в сім'ї всі знаходяться в постійній напрузі.

- «... Нерідко постають тривалі напади туги, депресії. Подружжя мало розмовляють один з одним, постійно з'ясовує стосунки, часто розходяться і сходяться, скандалять, а незабаром знову освідчуються в коханні до самої смерті. Емоційність переважає над почуттям відповідальності, а страждають від цього найбільше діти.»

- «... Причини можуть бути самі різноманітні. Це можуть бути складні житлово-побутові умови, алкоголізм, зараз дуже багато батьків та молоді не можуть байдуже пройти через магазин з алкогольними напоями, щоб не придбати щось, та «розслабитись» після важкого робочого дня. Наркотична залежність одного із членів родини, насильство, проблеми із здоров'ям, інвалідність, всі ці фактори і призводять до того, що в нас так багато кризових сімей.»

Отже, проаналізувавши відповіді ми можемо зробити висновок, що основну проблему виникнення таких сімей становить війна, низьке матеріальне становище та психо-емоційне становище членів сім'ї.

В другому питанні ми хотіли дізнатися: «Як часто соціальні працівники проводять патронаж сімей які знаходяться у стані кризи?»

- «... Зараз на обліку в нас перебуває 18 чоловік з місць позбавлення волі. Цим особам ми допомагаємо у працевлаштуванні, професійній переорієнтації та перепідготовці, створенні належних житлово- побутових умов

- «... Наш Центр здійснює соціальний патронаж багатодітних сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, таких в нас вдосталь.»

- « ... Деякі категорії сімей потребують постійного фахового консультивання та супроводу спеціалістами психологічних служб для успішної

адаптації, розвитку в них дітей. Особливо доречною така робота є тоді, коли сім'я перебуває у кризовому стані. Частіше, прагнучи стабільності, батьки переймаються пошуками матеріального, але більше за злидні, дитину може травмувати нездоровий психологічний клімат сім'ї».

Таким чином, можемо зробити висновок, що патронаж сімей користується попитом. Соціальні працівники Центру з відповідальністю ставляться до кожного випадку.

Третє запитання: «Які технології Ви використовуєте при роботі з сім'ями, що знаходяться у стані кризи?»

- «...Ми використовуємо такі технології, як: соціальний супровід, сімейне консультування, соціальний патронаж, соціальне консультування та соціальне інспектування.»

Четверте запитання було спрямоване на те, щоб дізнатися: «Чи були в Центрі випадки, коли за його допомогою сім'я пододала кризу?»

- «На початку цього місяця вирішили питання молодої мами. Дівчина народилася з інвалідністю, рано осиротіла – померла мати, батько зловживає спиртним. Народження дочки, було сприйнято молодою матір'ю як поява живої ляльки і водночас – найріднішої у світі людини. Складно було впоратись з турботами, які виявились не під силу молодій жінці. На допомогу прийшли працівники Центру та дитячої поліклініки. Вчасно почалися виплати на дитину, придбано все необхідне для життя, розвитку, навчили матір необхідним навичкам догляду за дитиною. Пройшов час, дівчина влаштувалася на роботу, а донька відвідує дитячий дошкільний заклад.»

Ми дійшли висновку, що Центр працює на користь кризових сімей на досить високому рівні.

В п'ятому запитанні ми хотіли зрозуміти, *«Як сім'ї реагують на відвідування соціального працівника?»*

- *«Випадків з фактами нападу агресії особисто у мене не було.»*

- *«Ми заздалегідь попереджаємо про свій візит. Часто доводиться пояснювати людям, що однією із частин роботи соціального фахівця є проведення соціального інспектування. Пропри таку назву соціальне інспектування не є перевіркою чи контролем сім'ї. Це візит, який здійснює фахівець соціальної роботи, аби надати свою допомогу чи попередити кризу. Та часом потрібно і дослідити чи справді батьки займаються вихованням дитини та доглядають за нею.»*

Соціальні працівники наголосили на тому, що в останній час, в умовах війни все більше шахраїв, під приводом волонтерства, стали представлятися соціальними працівниками. Люди бояться впускати до себе в будинок не знайомих людей і це звісно ускладнює ситуацію.

- *«... Нещодавно нашими колегами була виявлена неблагополучна родина, в якій виховувалося чотири дитини дошкільного віку. Проведене комплексне обстеження дозволило виявити цілий ряд проблем, які тривалий час існували в родині.»*

Сім'ї не досить проінформовані, тому над цим питанням потрібно попрацювати.

В шостому питанні ми виявили, *«Які послуги надає Центр сім'ям, що знаходяться в стані кризи?»*

- *«Ми надаємо: психологічні, соціально - педагогічні, соціально - методичні, соціально - економічні, інформаційні, юридичні та інші послуги сім'ям. Це вже індивідуально. Кожна родина різна, дивлячись, чого саме вона потребує.»*

- «Наш Центр формує та веде загальний банк даних сімей, що **знаходяться** у складних життєвих обставинах, складає план супроводу кожної сім'ї, здійснює соціальний супровід цих сімей, представляє у разі потреби інтереси клієнтів у суді, інформує службу у справах неповнолітніх про випадки жорстокого поводження з дітьми, або реальну загрозу насилля над дітьми.»

Можемо підсумувати, що Центр надає широкий спектр соціальних послуг для кризових сімей, а також займається профілактичними бесідами серед молоді.

Сьоме запитання було спрямоване на те, «Що на думку фахівців повинна зробити держава для зменшення кількості сімей даної категорії?»

Всі фахівці відповідали майже однаково – збільшення робочих місць, гідна заробітня плата, безкоштовна освіта, надання доступного житла.

- «Кваліфікований супровід, психологи, педагоги, лікарі, ефективна робота центрів зайнятості – от що потрібно кризовим сім'ям. Не просто прийти з виконавчими органами і забрати дитину від «поганої мами чи тата», а розібратись у конкретній проблемі, конкретному випадку, втрутитись, стати свого роду посередником, врятувати те, що розвалюється.»

Восьме запитання було спрямоване на те, щоб дізнатися: «Як сім'ї що **знаходяться** у стані кризи дізнаються про Вашу організацію?»

- « В основному на сайті, на якому можна прочитати послуги, які ми надаємо, дуже багато клієнтів нашого Центру приходять тому, що їм порадили знайомі та рідні, які перебували на обліку в нашому ЦСС.»

- «Ми самі приходимо... наш Центр, спільно з обласним центром зайнятості населення провели профорієнтаційну бесіду з елементами

54

тренінгу з учнями 9 та 10 класів різних шкіл. Метою заходу було надання допомоги учнівській молоді у професійному самовизначенні, підготовці до самостійного навчання та трудової діяльності.»

Ми бачимо, що фахівці активно інформують населення.

Висновки до третього розділу

Аналіз результатів експертного інтерв'ю соціальних працівників дозволив сформулювати такі висновки:

Можемо відзначити, що складні життєві обставини є комплексним поняттям, адже один із фактів життя родини – у нашому випадку втрата дітьми батьків, не є достатнім для визначення стану родини як кризового.

Більшість експертів наголошували на тому, що основними причинами є: повномасштабне вторгнення, тяжкий матеріальний стан, тому, що в місті зараз **важко** знайти роботу, психологічний стан батьків дуже не стійкий, постійні сварки, через це в сім'ї всі знаходяться в постійній напрузі. Таким чином, можемо зробити висновок, що патронаж сімей користується попитом. Соціальні працівники з відповідальністю ставляться до кожного випадку.

Соціальні працівники наголосили на тому, що в останній час все більше шахраїв під видом волонтерів, стали представляти соціальними працівниками. Люди бояться впускати до себе в будинок не знайомих людей і це звісно ускладнює ситуацію. Можемо підсумувати, що ЦСС надає широкий спектр соціальних послуг для кризових сімей, а також займається профілактичними бесідами серед молоді.

Отже, проаналізувавши відповіді соціальних фахівців ми дійшли висновку, що основною проблемою сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, є тяжке матеріальне положення, слабкий психологічний стан батьків. Тому вони так часто втрачають контроль над своїми емоціями. Ситуація в нашій країні могла б змінитися, якщо б збільшилася кількість робочих місць з гідною заробітною платою. Також в нас не достатня кількість соціальних працівників, дуже велика кількість сімей потребує кваліфікованої допомоги з боку соціальних служб.

ВИСНОВКИ

Аналіз науково – теоретичних джерел дозволив сформулювати такі **висновки** до магістерської роботи:

Сім'я – це один із найважливіших соціальних інститутів та водночас мала соціальна група, члени якої пов'язані шлюбними або родинними відносинами, спільністю побуту та взаємною моральною відповідальністю, соціальна необхідність якої зумовлена потребою суспільства у фізичному та духовному відтворенні населення.

Досить поширеною у соціології є думка, про те, що сучасний стан розвитку інституту сім'ї є кризовим: реалізація практично кожної соціальної функції сім'єю стає дедалі більш проблемною. До основних соціальних проблем сімей можна віднести такі, як соціально-економічні, соціально-побутові, проблеми стабільності сучасної сім'ї та сімейного виховання.

Особливі прояви кризових явищ є властивими для сільських сімей. Серед них можна викоремити: високий рівень бідності сільських родин, перевантаженість батьків домашніми справами, що об'єктивно утруднює процес виховання, високий рівень алкоголізації сільського населення, нерозвиненість соціальної інфраструктури, у тому числі відсутність доступу до соціальних послуг та інші.

Супровід сімей у складних життєвих обставинах є базовою **соціальною** послугою, відповідальність за надання якої покладене на територіальну громаду (відповідно до ст. 1 ЗУ «Про соціальні послуги», 2019). Для організації та надання ефективного супроводу необхідно визначити поняття складних життєвих обставин та чинників, які можуть їх спричинити.

Так, Законом визначено, що складні життєві обставини – це обставини, які негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи,

функціонування сім'ї, які сім'я не може подолати самостійно

До чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини відносять: лікування; 4) похилий вік; часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті; невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого психічні та поведінкові розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин; інвалідність; бездомність; безробіття; малозабезпеченість; поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження з дитиною; насильство за ознакою статі; домашнє насильство; потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією

В магістерській роботі було проаналізовано соціальні технології соціальної роботи з сім'ями, як соціальне обслуговування, соціальний супровід, соціальне інспектування, опіка та піклування, сімейне консультування.

Розкрито також методи соціальної роботи (спостереження, бесіда, консультування), які дають можливість соціальному працівникові, соціальному педагогові на рівні соціологічних знань допомагати людям, з окрема сім'ям, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Таким чином, використання тих чи інших методів та прийомів у подоланні кризової ситуації має бути спрямованим, динамічним на встановлення реальних стосунків, що створюють таке середовище, яке було б комфортним для родини. Дані соціальні технології та методи соціальної роботи спрямовані на те, щоб соціальний працівник не вирішував проблеми сім'ї, а був здатний активізувати її на вирішення проблемних ситуацій, зокрема

допомогти усвідомити проблему, створити умови для її успішного розв'язання.

Проаналізувавши результати експертного інтерв'ю ми дійшли висновку, що основною проблемою сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, є тяжке матеріальне положення, слабкий психологічний стан батьків. Тому вони так часто втрачають контроль над своїми емоціями. Ситуація в нашій країні могла б змінитися, якщо б збільшилася кількість робочих мість з гідною заробітною платою. Також недостатня кількість соціальних працівників, оскільки великий відсоток сімей потребує кваліфікованої допомоги з боку соціальних служб.

Зважаючи на це, можна запропонувати такі заходи підвищення ефективності соціальної роботи у сільській місцевості:

- організація виїзних консультацій працівників соціальних служб з розв'язання правових, соціально-психологічних, психологічних, соціальних проблем;
- активізувати територіальної громади, через волонтерський рух, надавати консультації для сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Схожість

Джерела з Інтернету

683

1	https://www.naurok.com.ua/sim-ya-yak-nayvazhlivishiy-institut-socializaci-ditini-156595.html	60 джерел	2.7%
2	http://diplomba.ru/work/114779		2.98%
3	https://pyrogiv.kiev.ua/simya-i-shlyub-yak-socialni-instituti		2.81%
4	http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/28019/1/Zb_konf_Sotsialna_robota.pdf	33 джерела	2.67%
6	http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/28499/1/Maniak.pdf		2.49%
7	https://fspo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/%D0%9F%D0%B0%D1%81%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B...		2.29%
8	http://ximlab.ru/sociologiya_i_obshhestvoznaniye/vpliv_socialnoi_roboti_na_optimizaciyu.php	17 джерел	2.16%
10	https://lib.duan.edu.ua/images/PDF/sotsia/sotsia4.pdf		2.12%
13	http://ep3.nuwm.edu.ua/18938/1/07-03-169%D0%9C.pdf	14 джерел	2.07%
14	https://works.doklad.ru/view/5Xq3y-tzvK0/all.html	13 джерел	2.06%
16	https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79687		1.94%
18	http://er.ucu.edu.ua/handle/1/1938		1.55%
19	https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2021/october/issue-10/article-117457.html		1.31%
20	https://dglb.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/17ffbcee-fb88-4f70-9104-95edcb82cf40/content	11 джерел	1.29%
21	https://fspo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/%D0%92%D0%B0%D0%B9%D1%81%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%B...		1.29%
22	http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/24694/1/konon.pdf	4 джерела	1.28%
24	https://docs.dtkr.ua/doc/587-2020-%D0%BF	6 джерел	1.2%
25	https://milovska-gromada.gov.ua/news/1703771057	12 джерел	1.19%
26	https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=586509	3 джерела	1.18%
27	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26478/1/Lek.pdf	4 джерела	1.16%

28	http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/36779/1/Khlivniuk_Kulava_Social_work.pdf	2 джерела	1.16%
29	http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3171/Sergienko.pdf?isAllowed=y&sequence=1	13 джерел	1.15%
30	https://fspo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%BE	7 джерел	1.14%
31	https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/57279		1.13%
32	https://dspace.lgpu.org/bitstream/123456789/516/1/5Np5.pdf	15 джерел	1.09%
34	https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15984/1/20200930_301.pdf		0.87%
35	http://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1345188352.pdf	8 джерел	1.04%
38	http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6587/%e2%84%96%205%2c%202020.pdf?isAllowed=y&seq...		0.92%
39	http://ipk.edu.ua/journal/EI-librari/Posibnik/Lukashevitsh%20Semiga%20Soz-Pobota%202007.pdf		0.91%
40	https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Electronni_naukovi_vidannya/2018/2_2018_Zb_molodih_vchenih_HIST.pdf		0.9%
41	https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20807/1/zbirnyk_3_2021.pdf	2 джерела	0.87%
42	http://www.pervomaisk.mk.ua/userfiles/%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%A1%D0%9F%D0%95%D0%9A%D0%A2%D0%9	7 джерел	0.81%
43	https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/11324/1/%d0%a1%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20202...		0.79%
44	http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39003/Sotsialna%20pedahohika_kurs%20leksii.pdf?isAllowed=y...		0.78%
45	https://vspu.edu.ua/faculty/pochat/psy/doc/metod2.pdf		0.77%
46	http://idisser.ru/content/articles/files/ukr_nacya-c7129.pdf	14 джерел	0.75%
47	https://library.udpu.edu.ua/library_files/417812.pdf	4 джерела	0.74%
49	http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29743/kovchina_2011.pdf	32 джерела	0.69%
50	https://mgmedkoledg.kl.com.ua/wp-content/uploads/2024/04/Metodyka-sotsialno-pedagogichnoyi-roboty-sots.robota-v-zaklad...		0.66%
51	https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Electronni_naukovi_vidannya/VSEI/zbirnyk_1_A5_16-04-2021.pdf		0.62%
52	http://ipk.edu.ua/journal/EI-librari/Posibnik/Lukashevitsh%20Soziolog%202012.pdf	8 джерел	0.6%
53	http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7478/Sotsialnyi-zakhyst-v-Ukraini-2023.pdf?isAllowed=y&	20 джерел	0.6%

83	http://repository.gnpu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/907/%d0%9a%d0%bd%d1%8f%d0%b7%d0%b5%d0%b2%d0%b0...	0.31%
84	http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/46423/1/%d0%84d0%bb%d0%b0%d1%88%20%d0%86..docx	0.31%
85	https://dspace.udpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/13916/%d0%9c%d0%b0%d1%82%d1%80%d0%be%d1%81%...	0.3%
86	https://studfile.net/preview/5650534/page:2	7 джерел 0.29%
87	http://www.enpui.npu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/44441/Solianyк_dis.pdf?isAllowed=y&sequence=1	0.29%
89	https://fkssp.at.ua/Bibl/18.pdf	0.27%
92	https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/3411/1/kurchaba_posibnyk.pdf	4 джерела 0.26%
93	http://eprints.kname.edu.ua/53532/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%2022.pdf	7 джерел 0.26%
97	http://wu.cn.ua/articles/005.pdf	0.26%
98	https://ua-referat.com/%D0%A1%D0%B8%D1%80%D1%96%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D1%8F%D0%	2 джерела 0.26%
99	https://dspace.udpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/6789/4853/srobotanapidpr.PDF?isAllowed=y&sequence=1	2 джерела 0.25%
100	http://referatwork.ru/refs/source/ref-91680.html	0.24%
102	http://bdpu.org:8080/bitstream/123456789/243/1/Horetska%20.%2C%20Serdyuk%20N.%20Psykhohohiya%20simyi.p	4 джерела 0.24%
103	http://www.student-works.com.ua/kursovi/BJD/950.html	7 джерел 0.24%
104	http://dobrrda.gov.ua/index.php/raiderzhadministratsiia/120-sotsialna-sfera/tsentr-sotsialnykh-sluzhb-dlia-sim-i-ditei-ta-molodi	0.23%
105	https://vzvo.gov.ua/innovatsiyni-osvitni-tekhnohohii/377-vykhovna-hodyna-mitsna-simya-mitsna-derzhava	8 джерел 0.23%
106	http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2793/Visnik.%20-%20e2%84%96%206%2028320%29.pd...	0.22%
108	http://dspace.idgu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/820/%d0%97%d0%b0%d0%bc%d0%b0%d1%88%d0%b	2 джерела 0.22%
109	http://www.hopeandhomes.org.ua/files/7/f/7f89705-vyvchennya-potreb.pdf	2 джерела 0.21%
110	http://www.0ve.ru/sociologiya_i_obshhestvoznanie.html	14 джерел 0.21%
114	https://dnmcp.com.ua/sites/default/files/inline-images/2018-10/2018-10-09-1/metod/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1	2 джерела 0.19%
115	https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/32670/1/Sozpedagogy_2020.pdf	0.18%

116	https://documentbase.net/2969585	2 джерела	0.18%
117	http://elcat.pnp.edu.ua/docs/%d0%a1%d0%b0%d0%b2%d0%b5%d0%bb%d1%8c%d1%94%d0%b2%d0%b0%20%d0%9d.%d0...		0.17%
118	http://www.ndu.edu.ua/storage/2018/zbirnuk_tez_2018.pdf	5 джерел	0.17%
121	https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Electronni_naukovi_vidannya/Molod_osvita_nauka_duhovnist/2021/molod21_2.pdf		0.16%
122	https://t.me/s/kzcss?before=394	8 джерел	0.16%
123	https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/tezy_2013_ch1.doc		0.16%
124	http://eprints.zu.edu.ua/32018/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0%20%D0%B...		0.16%
125	http://blogobol.ru/2-kurs/sotc-ped-shpora-itog		0.16%
126	http://dspace.pnp.edu.ua/bitstream/123456789/16475/1/%d0%9f%d0%be%d1%81%d1%96%d0%b1%d0%bd%d0%b8%d0%b...		0.16%
127	https://mdpu.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/Evrika_-7-1.pdf		0.16%
128	https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=723269		0.16%
129	http://www.elitpasp.ru/gosudarstvo_i_pravo_d11.html		0.16%
131	http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17892/3/%d0%97%d0%91%d0%86%d0%a0%d0%9d%d0%98%d0%9a%2014.1...		0.15%
132	http://eprints.zu.edu.ua/35394/1/%D0%91%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0...	20 джерел	0.13%
134	https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/525156/mod_folder/content/0/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BE...	5 джерел	0.11%
135	https://pl.uu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/Katalog_vibirkovih_disciplin_2024.xlsx		0.11%
137	http://www.studcon.org/cystema-socialno-pedagogichnoyi-roboty-z-pidlitkamy-grup-ryzyku	4 джерела	0.11%
138	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/539/1/242_Naykovi_zapusku_2014_%e2%84%962.PDF	2 джерела	0.1%
139	http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/30607	18 джерел	0.09%
142	https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/58410	12 джерел	0.09%
143	http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1675/306_1%2c_2017.pdf?isAllowed=y&sequence=...	3 джерела	0.09%
144	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1525/1/%d0%b2%d0%b0%d1%81%d0%b8%d0%bb%d0%b5%d0%b...	3 джерела	0.09%

9	Студентська робота	ID файлу: 1015982633	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 4 Джерело	2.14%
11	Студентська робота	ID файлу: 1013059172	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	2.11%
12	Студентська робота	ID файлу: 1015495693	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	2.07%
15	Студентська робота	ID файлу: 1016168105	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 26 Джерело	2.05%
17	Студентська робота	ID файлу: 1004245806	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	1.75%
23	Студентська робота	ID файлу: 1015982975	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	1.21%
33	Студентська робота	ID файлу: 1016106999	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	1.06%
36	Студентська робота	ID файлу: 1015700813	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 16 Джерело	1.02%
37	Студентська робота	ID файлу: 1016160451	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.92%
48	Студентська робота	ID файлу: 1015919679	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.74%
55	Студентська робота	ID файлу: 1015354143	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.57%
58	Студентська робота	ID файлу: 1015865867	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.53%
60	Студентська робота	ID файлу: 1015700816	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.51%
63	Студентська робота	ID файлу: 1016037868	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.48%
68	Студентська робота	ID файлу: 1016030179	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.4%
76	Студентська робота	ID файлу: 1015285482	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.37%
78	Студентська робота	ID файлу: 1014840865	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.36%
88	Студентська робота	ID файлу: 1016169876	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.28%
90	Студентська робота	ID файлу: 1015972775	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.27%
91	Студентська робота	ID файлу: 1016169878	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.27%
94	Студентська робота	ID файлу: 1015765990	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.26%
95	Студентська робота	ID файлу: 1015700812	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.26%

96	Студентська робота	ID файлу: 1016165615	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.26%
101	Студентська робота	ID файлу: 1015776775	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.24%
107	Студентська робота	ID файлу: 1014301950	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.22%
111	Студентська робота	ID файлу: 1015700911	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.2%
112	Студентська робота	ID файлу: 1011473461	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.2%
113	Студентська робота	ID файлу: 1004245809	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.2%
119	Студентська робота	ID файлу: 1015722353	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 3 Джерело	0.17%
120	Студентська робота	ID файлу: 1004245791	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.17%
130	Студентська робота	ID файлу: 1014210440	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.16%
133	Студентська робота	ID файлу: 1015866983	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 4 Джерело	0.12%
136	Студентська робота	ID файлу: 1013551253	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.11%
140	Студентська робота	ID файлу: 1015786721	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.09%
147	Студентська робота	ID файлу: 1006520599	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.08%

Цитати

Цитати

14

- 1 «Сім'єю називається засноване на кровному рідстві, шлюбії чи всиновленні об'єднання людей, пов'язаних спільним побутом і взаємною відповідальністю за виховання дітей»
- 2 «протягом певного періоду, доволі відповідального періоду становлення свідомості, волі та характеру, саме сім'ї належить у процесі виховання основна, провідна роль»
- 3 «світогляд і моральні цінності, що існують у нашому суспільстві, неповнолітній спочатку сприймає у тому вигляді, в якому вони існують як відображення в свідомості його постійного оточення»
- 4 «потреби - це об'єктивний не достаток організму в певних умовах, який забезпечує його життю і розвиток»
- 5 «Про соціальні послуги»
- 6 «Про соціальні послуги»
- 7 «На Вашу думку, які існують основні причини, що призводять сім'ю до складних життєвих обставин»
- 8 «... Нерідко постають тривалі напади туги, депресії. Подружжя мало розмовляють один зі одним, постійно з'ясовує стосунки, часто розходяться її сходяться, скандалять, а незабаром знову освідчуються ві кохання до самої смерті. Емоційність переважає наді почуттям відповідальності, а страждають від цього найбільше діти.»
- 9 «Як часто соціальні працівники проводять патронаж сімей які знаходяться у стані кризи »
- 10 «... Наш Центр здійснює соціальний патронаж багатодітних сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, таких в нас вдосталь.»
- 11 «Які технології Ви використовуєте при роботі з сім'ями, що знаходяться у стані кризи?»
- 12 «Чиї були в Центрі випадки, коли за йогої допомогою сім'я подолала кризу»
- 13 «Випадків з фактами нападу агресії особистої у мене не було.»
- 14 «Як сім'ї що знаходяться у стані кризи дізнаються про Вашу організацію? - « В основному на сайті, на якомуї можна прочитати послуги, які ми надаємо, дужеї багато клієнтів нашого Центру приходять тому, щої їм порадили знайомі та рідні,які перебували на обліку в нашому ЦСС.»

Вилучення

Вилучення

9

<https://ua-referat.com/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%96%D1%81...>

0.05%

http://ximlab.ru/sociologiya_i_obshestvoznanie/specifika_socialnoi_roboti_z.php

8 джерел

0.02%